

DEĞİŞEN PARTİLER, DEĞİŞMEYEN SİYASET; 1950 ESKİŞEHİR VE 1958 ÇANKIRI SEL FELAKETLERİ

Onur ÇELEBİ* & Zeynep TEKDOĞAN**

Öz

Bu çalışmada bir döneme damgasını vuran iki büyük partinin, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) ve Demokrat Parti'nin (DP) iktidar ve muhalefet mevkiinde bulunmalarına göre aynı tarz hadiselere basın eksenli nasıl farklı tepkiler verdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Örneklem olarak 1950 Eskişehir ve 1958 Çankırı sel felaketleri alınmıştır. Önce adı geçen sel felaketlerinin tahribatları ortaya konulmuş sonra da dönemin siyasi konjonktürü içerisinde felaketlerin basına yansımaları ve kamuoyundaki akisleri ele alınmıştır. Eskişehir ve Çankırı'da yaşanan sel felaketlerinin basına yansımaları iki farklı şekilde ele alabiliriz. Birincisi siyasi partilerin resmi yayın organları açısından diğeri ise bir şekilde siyasete angaje olmuş ancak güdümlü hale gelmemiş basının değerlendirmeleri açısından. Yine partilerin resmi yayın organlarının felakete bakışını da kendi içerisinde iki kısma ayırabiliriz. Buna göre iktidar partisi CHP'nin resmi yayın organı Ulus'u bir taraf, muhalefet partilerinden DP'nin resmi yayın organı Zafer ile Millet Partisi'nin (MP) yayın organı Kudret'i, hem Eskişehir ve Çankırı'daki felaketlere hem de yaşanan diğer hadiselere yaklaşımı yönünden başka bir taraf olarak sınıflandırabiliriz. Çalışmada; dönemin süreli yayınları, meclis tutanakları ve arşiv belgeleri temel alınmış, telif eserlerden de istifade edilmiştir. Siyasi partilerin yayın organları basının asli görevini yerine getirmekte midir? Doğal afetler siyasi partiler tarafından istismar edilmekte midir? Felaketlerin eleştirisini yapmak ve bir sorumlu aramak milli birlik ve bütünlüğe zarar vermekte midir? Biçimindeki sorulara cevap aranmıştır. Çalışma sonucunda milli felaketlerin daha fazla oy kazanmak uğruna muhalif siyasi partiler tarafından, demokrasinin temel prensibi olan serbest eleştiri ve murakabe ilkesinin ötesinde istismar edildikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, Çankırı, Sel, Basın, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti

CHANGING PARTIES UNCHANGING POLICIES: ESKİŞEHİR (1950) AND ÇANKIRI (1958) FLOOD DISASTERS

Abstract

In this study, it has been tried to reveal how the two major parties, the Republican People's Party (CHP) and the Democratic Party (DP), which left their

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, celebi_sentez@hotmail.com. <https://orcid.org/0000-0002-1151-8492>.

** Araştırmacı Yazar, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, zeynepTekdogan97@gmail.com. <https://orcid.org/0000-0001-5045-0016>.

mark on a period, reacted differently to the same kind of events based on the press, according to their positions in power and opposition. 1950 Eskişehir and 1958 Çankırı flood disasters were taken as samples. First, the damages of the mentioned flood disasters were revealed, and then the reflections of the disasters on the press and their flows in the public opinion within the political conjuncture of the period were discussed. We can consider the reflection of the flood disasters in Eskişehir and Çankırı to the press in two different ways. The first is in terms of the official media organs of political parties, and the other is in terms of the evaluations of the press, which has somehow been engaged in politics but has not become guided. Again, we can divide the view of the official media organs of the parties on the disaster into two parts. Accordingly, we can classify Ulus, the official media organ of the ruling party, CHP, on the one side, Zafer, the official media organ of the opposition party DP, and Kudret, the media organ of the Millet Party (MP), on the other side in terms of their approach to events. In the study; Periodicals, assembly minutes and archive documents of the period were taken as the basis, and original works were also used in the analysis. The questions such as “Do the media organs of political parties fulfill the primary duty of the press?”, “Are natural disasters exploited by political parties?”, and “Does criticizing disasters and seeking a responsible hurt national unity and integrity?” were tried to be answered. As a result of the study, it was seen that national disasters were exploited by opposition political parties for the sake of gaining more votes beyond the principle of free criticism and review, which is the basic principle of democracy.

Keywords: Eskişehir, Çankırı, Flood, Press, Republican People's Party, Democrat Party

Giriş

Doğal bir afet olarak kabul edilen sel felaketleri meydana geldikleri yerlerde çoğu zaman maddi hasarlara hatta can kayıplarına neden olmuşlardır. Sel felaketleri doğal bir afet gibi görünse de yıkımların altında yatan sebepler genellikle beşeridir. Çarpık şehirleşme, alt yapı eksiklikleri, ormanların tahrip edilmesi, dere yataklarının imara açılması gibi sebepler sel felaketlerinin başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Bu yüzden de zaman zaman vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları özellikle de dönemin muhalefet partileri sel felaketlerinin ardından bir sorumlu arayışına girmişlerdir ve iktidarları gerekli tedbirleri almamak ve yaşanan kayıpların sorumlusu olmakla suçlamışlardır. Muhalefet partileri bu eleştirilerini de genellikle basın yayın yoluyla gerçekleştirmişler ve iktidarı köşeye sıkıştırıp halkın gözünden düşürmeye çalışmışlardır. Ancak paradoksal bir biçimde muhalefetteyken iktidarı eleştiren partiler, iktidar oldukları zaman ise kendi dönemlerinde meydana gelen sel felaketlerinde sorumluluk duygusundan kaçarak gerekli önlemleri zaten aldıklarını ifade etmişler ve yaşanan felaketlerin “doğal” olarak karşılanmasını beklemişlerdir.

1950 Eskişehir ve 1958 Çankırı sel felaketleri yukarıda bahsedilen paradoksal tutumu anlamamız için iyi bir örnektir. Nitekim Demokrat Parti, dönemin iktidarı olan Cumhuriyet Halk Partisi’ni 1950 Eskişehir sel felaketinin yıkıcı sonuçlarının sorumlusu olarak gösterip sert bir dille

eleştirmiştir. 1950'deki Eskişehir sel felaketinden yaklaşık sekiz yıl sonra meydana gelen Çankırı sel felaketinde de benzer durumlar yaşanmıştır. Farklı olan ise sekiz yıl önce muhalefet olan Demokrat Parti'nin artık iktidar olmasıdır. 1958 Çankırı sel felaketi sonuçları bakımından 1950 Eskişehir sel felaketinden çok daha fazla can ve mal kaybına neden olmuştur. CHP de tıpkı 1950 yılında DP'nin tutumuna benzer bir tavır sergileyerek iktidar partisini sert bir dille eleştirmiştir. Öte yandan yaşanan sel felaketleri vatanın ve milletin birlik ve bütünlük ilkesine bağlanarak politik bir malzeme haline dahi getirilmiştir.

Dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise iktidar ve muhalefetin parti politikalarını yürütürken basın bu konudaki tutumunun iktidardaki partiye göre değişkenlik göstermesidir. 1950'ye gelindiğinde CHP'nin uzun süreli tek parti iktidarı, basın üzerinde de ciddi baskılara sebep olmuş, basının özgürlüğü meselesi tartışılmaya başlanmıştır. Basın, kendini ifade edebilecek özgür bir alan ararken karşısına çıkan DP'yi bir can simidi olarak görmeye başlamıştır. Hatta bu durum gazetelerin haber seçimlerinde ve hadiselerin aktarılış biçimlerinde de etkili olmuştur. Ancak basın, DP iktidarı döneminde de arzu ettiği özgürlüğe kavuşamamıştır. Üstelik basın, 1957 seçimlerinden sonra iktidarın yürüttüğü baskı politikaları karşısında çok partili dönemin ilk evresindeki kısıtlı özgürlüğünü bile arar olmuştur.

Çalışmayı derlerken her iki partinin de farklı yıllarda meydana gelen sel felaketlerine göstermiş oldukları tepkilerin benzer ve farklı yönleri ele alınmış ve bu davranışların siyasi alt yapıları incelenmiştir.

1. ESKİŞEHİR SEL FELAKETİ VE BASINA YANSIMALARI

1923'ten 1945 yılına kadar Türk siyasetinde CHP'nin iktidar koltuğunda olduğu tek partili rejim hüküm sürmüştür. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti'nde 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1930 tarihinde ise Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş olmasına karşın bu partiler uzun soluklu olmamış, arzu edilen siyasal çoğulculuk bir türlü sağlanamamıştır. Bu dönemde muhalefetin eksikliğinden de kaynaklanan bir takım nedenlerden dolayı CHP'nin ilkeleri devletin prensipleri haline gelmiş; parti politikaları denetimsizlikten dolayı giderek radikalleşmiş hatta bazı noktalarda baskıcı bir tavra bürünmüştür. Bu çerçevede iktidarın baskısını hisseden gazeteler de zamanla serbest eleştiri ve murakabe görevlerini yerine getiremez olmuş üstelik birçok konuda kısıtlamalara maruz kalmış ve kapatılmışlardır.

1945 tarihinde ise iç ve dış faktörlerin etkisiyle Türkiye'de çok partili sisteme geçiş için gerekli uygun ortam oluşmuş ve bunun sonucunda önce Milli Kalkınma Partisi (MKP) sonra da 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. Yeni sistemde seçmenin ön planda olmasına paralel olarak CHP'de halk nazarındaki itibarını arttırmak ve kamuoyu desteğini sağlamak amacıyla bir dizi liberalizasyon faaliyetine girişmiştir. Bu çerçevede basın üzerindeki baskılar da tek tek kaldırılmış ve muhalefet partilerinin katıldığı ilk genel seçim olan 1946 seçimlerinden önce 13 Haziran 1946 tarihli 4935

sayılı kanunla, hükümete gazete kapatma yetkisini veren meşhur ellinci madde kaldırılmıştır. Yine 20 Eylül 1946'da ise 4955 sayılı kanunla Matbuat Kanunu'ndaki basın hürriyetini yok eden hükümler ayıklanmıştır (Feyzioğlu, 1957:108 -109).

Üzerindeki baskının azalmasının etkisiyle Türk basını eleştiri ve kamuoyunu aydınlatma görevini güçlü bir şekilde yerine getirmeye başlamıştır. 16 Şubat 1950 tarihinde Türk basınının demokrasi mücadelesini canla başla desteklemesinin de yardımı ile teminatlı bir seçim kanunu kabul edilmiştir. En nihayetinde ise 14 Mayıs 1950'de yapılan serbest ve dürüst seçimler sonucunda Türk tarihinde ilk defa olarak halkın oyu ile hükümet değişmiş ve iktidar koltuğuna DP oturmuştur (Eroğul, 2003:68-69; Ahmad, 1976:61-62).

Yukarıda ifade edilen 14 Mayıs seçimlerinden iki buçuk ay önce ise Eskişehir'de büyük bir sel felaketi meydana gelmiştir. İktidar ve ana muhalefet partisi seçim meydanlarındaki propaganda mücadelesinden önce bu felaket meselesi üzerinden kozlarını paylaşmışlardır.

5 Mart 1950 tarihinde Eskişehir'de sağanak halinde yağan yağmurun giderek şiddetini arttırması ve karların erimesi sonucunda Sarısu ve Kargın derelerinde ani su yükselmesi yaşanmış ve buna bağlı olarak bu derelerin döküldükleri Porsuk Çayı 6 Mart günü sabaha karşı taşmıştır. Yüzlerce ev yıkılmış, binlerce insan ise açıkta kalmıştır (Cumhuriyet, 7 Mart 1950:1-4).

Dönemin Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan'ın 8 Mart tarihinde mecliste yaptığı açıklamaya göre, afet mahallinde (o ana kadar) yapılan tespitlere göre sel baskınında 2.524 ev yıkılmıştır. 18.128 vatandaş da açıkta kalmıştır. Rasat istasyonlarından suların kabardığı önceden haber alındığı için vilayet gerekli emniyet tedbirlerini almış ve suların basması muhtemel olan mahallelerde oturan vatandaşları durumdan haberdar etmiştir. Bu suretle büyük can kaybının önü alınmıştır. Ancak sel baskını esnasında 4 kişi sulara kapılarak kaybolmuştur. Eskişehir Valiliği, ilk tedbir olarak şehirdeki nakliye vasıtalarına el koymuştur. Ayrıca valilik tarafından, ordu birlikleri, demiryolları, şeker şirketi ve diğer kurumlarla işbirliği yapılarak, bütün imkân ve vasıtalarından faydalanılmak suretiyle su altında kalmış olan mahallelerdeki vatandaşlar tren istasyonunda bulunan 500'e yakın boş vagona, boşaltılması mümkün olan binalara, okullara, camilere, halk odalarına ve halkevlerine yerleştirilmişlerdir. Bakan Adalan'a göre, alınan tedbirler neticesinde açıkta hiçbir vatandaş kalmamıştır. Ayrıca ihtiyati olarak 1.200 ev daha boşaltılmıştır. Boşaltılan ve nakledilen vatandaşların sayısı ise toplamda 28.000 olmuştur. Böylece bir günden daha az bir zaman zarfında taşıma ve yerleştirme işleri tamamlanmıştır. Ankara, İstanbul ile civar il ve ilçelerden yapılan yardımlarla felaketzede halkın yemek ihtiyaçları da zamanında karşılanmıştır. Rahatsız olanlar da hastanelere kaldırılmış ve oluşturulan sağlık ekipleri ile bütün bu vatandaşların sıhhi durumları incelenmiştir. Salgın hastalıkların önlenmesi için de gereken bütün sağlık tedbirleri alınmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 08.03.1950:221-222; Cumhuriyet, 9 Mart 1950:3).

Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan meclisteki konuşmasının sonunda sel felaketi dolayısıyla hükümete yöneltilen eleştirilere cevap vermiş ve “*Bazı gazetelerden; felaket görmüş vatandaşların kendi mukadderatları ile baş başa bırakıldıkları ve aç, susuz bekledikleri yolunda görülen yayınlar hakikate uygun değildir. Felaket görmüş vatandaşların ıstırapları bir politika mevzuu yapılarak istismar edilmesi cidden esef edilecek bir şeydir... Geçen sene olduğu gibi Porsuk Barajı bu sene de kendisine düşen vazifeyi yapmış ve felaketin büyük ve devamlı olmasına mani oldu*” demiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 08.03.1950:222)

Demokrat Parti'nin kurulduğu 1946 yılından iktidara geldiği 1950 yılına kadar CHP ile DP arasındaki siyasal iktidar mücadelesinde, aydınlar ve basın genel olarak DP'ye destek vermişlerdir (İnuğur, 1992:201; Topuz, 2012:192). Aydınların ve basının Demokrat Parti lehine kazanılması, kamuoyunun oluşturulmasında ve halkın Demokrat Parti ekseninde örgütlenmesinde oldukça önemlidir (Özçelik, 2010:171 – 172). Çünkü basının toplum üzerindeki etkisi büyüktür. Basın bir hadisenin akislerini belli bir noktaya yönelterek kamuoyunun algısını etkileyebilir ve toplumsal dinamikleri harekete geçirebilir. Hele ki çok partili sisteme geçilmesine bağlı olarak siyasal ve sosyal olaylar hızlanmış, özgür eleştiri ve tartışma ortamı görece genişlemiş, halkın siyasal gelişmeleri yakından izleme ihtiyacının artması ile birlikte de gazetelerin günlük tirajları yetmiş – seksen binlere ulaşmış iken... (İnuğur, 1992:229).

Eskişehir'de Mart 1950 tarihinde yaşanan sel felaketinin basına yansımaları iki farklı şekilde ele alabiliriz. Birincisi siyasi partilerin resmi yayın organları açısından diğeri ise bir şekilde siyasete angaje olmuş ancak güdümlü hale gelmemiş basının değerlendirmeleri açısından. Yine partilerin resmi yayın organlarının felakete bakışını da kendi içerisinde iki kısma ayırabiliriz. Buna göre iktidar partisi CHP'nin resmi yayın organı *Ulus*'u bir taraf, muhalefet partilerinden DP'nin resmi yayın organı *Zafer* ile Millet Partisi'nin yayın organı *Kudret*'i, hem Eskişehir'deki felakete hem de yaşanan diğer hadiselerle yaklaşımı yönünden başka bir taraf olarak sınıflandırabiliriz.

Zafer Gazetesi:

Genel seçimlere az bir zaman kalmasının da etkisiyle muhalefet partileri özellikle de Demokrat Parti ve onun resmi yayın organı *Zafer* gazetesi yaşanan sel felaketinden ve onun feci sonuçlarından dolayı iktidar partisini yani Cumhuriyet Halk Partisi'ni sorumlu tutmuştur.

Bu mantık çerçevesinde 7 Mart tarihinde DP'nin yayın organı *Zafer* gazetesi “*Eskişehir bir kıyamet günü yaşıyor, bine yakın ev yıkıldı, on binlerce insan açıkta... Sular üzerinde yüzen çocuk cesetleri - Çocuklarını arayan ana ve babalar...*” (Zafer, 7 Mart 1950:1) şeklinde başlıklar atarak yaşanan hadisenin büyüklüğüne ve yıkımına işaret etmiştir. 8 Mart tarihinde ise: “*45.000 Eskişehirli Evsiz kaldı: Eskişehir Belediyesi adeta mefluç (felçli) bir halde: On binlerce vatandaş mukadderatıyla baş başa terk edilmiş, soğukta aç ve susuz bekliyor*” (Zafer, 8 Mart 1950:1) diyerek yine

felaketin yol açtığı yıkıma atıfta bulunmuştur. Ancak bu sefer bir fark vardır. Artık gazete eleştirileri oklarını da çıkarmış ve faciadan sorumlu biri ya da birilerini aramaya başlamıştır. Bu doğrultuda hedef önce iktidarın belediye başkanı sonra da doğrudan iktidarın kendisi olmuştur.

Zafer gazetesine göre facianın temel sorumlusu iktidar partisidir. Böylesi bir felaketi önleyecek yatırımlar hükümet tarafından önceden yapılmamıştır ya da yanlış ve eksik yapılmıştır. Ayrıca gazeteye göre sel felaketi sonrasında halkın ihtiyaçları da karşılanmamıştır. Halk, aç ve açlıkta kalmıştır.

Yukarıda ifade edildiği üzere *Zafer* gazetesi, sel felaketinin asıl sebep ve suçlusu olarak dört yıldan beri muhalefetin su işleri hakkındaki öneri ve eleştirilerine kulak vermeyen iktidarın bu konudaki yanlış politikalarını göstermiştir. Gazete buna örnek olarak da 1948 tarihinde Porsuk Çayı üzerinde inşaatı tamamlanan baraj münasebetiyle TBMM’de CHP’li ve DP’li seçilmişler arasında yaşanan tartışmaları sayfalarına taşımıştır¹. Dönemin Bayındırlık Bakanı, 1950’nin ise Başbakan Yardımcısı olan Nihat Erim meclis kürsüsünden “- *Porsuk Barajı bu bölgenin (Eskişehir’in) çok büyük bir ihtiyacını tatmin edecektir. Sel zamanında sular altında kalan gayet geniş bir saha bu baraj ikmal edildiğinde tuğyandan (taşmadan) kurtulacaktır*” demiştir. DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoglu ise Bakan Nihat Erim’in meseleye ve bu tür konulara vakıf olmadığını öne sürerek “- *Baraj inşaatının tamamlanması ile tuğyanın bertaraf edilmesi kabil değildir. Zira barajdan sonra Porsuk yatağına dökülen Kargın ve Sarısu dereleri, hezeyana amil olmakta devam edecektir. Porsuk Barajı inşaatı birbirlerinden ayrılmaz cüzler halinde olan bir manzumudur. Kül olarak ele alınıp kül olarak ikmal edilmedikçe ne tahrifatı önlemek ne de istenilen faydayı sağlamak mevzu bahis olamaz*” ifadesini kullanmıştır (Zafer, 7 Mart 1950:6).

Yani *Zafer*’e göre yıllar öncesinde DP milletvekilleri, bölgedeki sel felaketlerini önlemede Porsuk Barajı’nın tek başına yeterli olamayacağını, havzanın bir bütün halinde ıslahının düşünülmesi gerektiğini dönemin yetkililerine bildirmişlerdir. Ancak iktidar partisi buna kulak asmamış hem milletin parasını çarçur etmiş hem de bu felaketin yaşanmasına sebep olmuştur. Öte yandan yine *Zafer*’e göre hükümet ve belediye yetkilileri felaketzedelere yardım etmek hususunda başarısız olurken DP’liler sınırlı imkânları ölçüsünde halkın yaralarını sarmak için bölgede yardım faaliyetlerine girişmişler ve bu konuda çok da başarılı olmuşlardır.

Particilik düşüncesiyle hareket etmediğini (Zafer, 8 Mart 1950:1-6) ve halk arasında bir panik havasına neden olmamak için hadisenin vahametini mümkün olduğu kadar küçültmeye çalıştığını belirten *Zafer* gazetesi, “*Kim ne derse desin vaziyet tam bir facia halindedir*” (Zafer, 9 Mart 1950:1) diye eklemekten kendini alamamıştır. Buna göre Eskişehir’de yetkililer özellikle

¹ Bölgede yaşanan sel afetlerine kesin bir çözüm bulmak için CHP tarafından 1944 yılında Porsuk Barajı inşaatına başlanmış ve bu inşaat 1948 yılında tamamlanmıştır.

de “Belediye Teşkilatı” hiçbir ciddi tedbir almamıştır. İnsanlar kaderine terk edilmiş gibi soğukta yapayalnız, aç ve susuz bir köşede beklemişlerdir!

Eskişehir felaketzedelerinin kendi kaderlerine terk edildiğini öne süren *Zafer* gazetesi buna karşın Demokrat Parti teşkilatının dört bir koldan felaketzedelerin yardımına koşarak hizmet boşluğunu doldurduğunu iddia etmiştir. *Zafer*'e göre Demokrat Parti Eskişehir Milletvekillerinden Kemal Zeytinoglu ve Hasan Polatkan felaketin yaşandığı bölgeye gelerek incelemelerde bulunmuşlardır. Bu esnada Demokrat Parti şehirdeki tüm teşkilatı ile yardım çalışmalarına başlamıştır. Otomobiller ile felaketzedeler DP'nin ocak, bucak ve il binalarına taşınmışlardır (*Zafer*, 7 Mart 1950:1-6). Ayrıca parti teşkilatı kendi imkânları ile 250 kişiye sıcak yemek dağıtmıştır. (*Zafer*, 8 Mart 1950:6).

Kudret Gazetesi:

Millet Partisi'nin resmi yayın organı olan *Kudret* gazetesinin ise genel seçimler çok yaklaşmış olmasına karşın bu hadisede bir ajitasyona girişmediği ve partililik zihniyetiyle hareket etmediği görülmüştür.

Gazeteye göre ilk gün felaketin sıcaklığı ve neden olduğu şaşkınlık ile birtakım aksaklıklar yaşanmıştır. Ancak çok kısa bir süre sonra bu hatalar telafi edilmiştir. Buna göre şehrin çeşitli bölgelerinde sağlık bakım istasyonları kurulmuş, yardımların miktarı artırılmış ve her şey daha düzenli ve verimli çalışmaya başlamıştır (*Kudret*, 8 Mart 1950:1; *Kudret*, 9 Mart 1950:1; *Kudret*, 10 Mart 1950:1-4).

Kudret gazetesi manşetlerinde ve haber köşelerinde muhabirleri aracılığıyla yaşananları aktarmaya çalışırken öte yandan gazetenin bazı köşe yazarları da eleştiri oklarını çıkarmışlar ve iktidar partisinin artık vadesini doldurduğunu ifade etmeye çalışmışlardır. Örneğin Turgut Evren, “*Afet Olan Nimet*” başlıklı yazısında, sel felaketine engel olamayan iktidarın şimdi üzüntülerini dile getirip teselli vererek genel seçimler öncesinde Eskişehirliilerin tekrar kalbini kazanmaya çalıştığını belirtmiş ve bu tuzağa düşülmemesi gerektiğini ifade etmiştir: “*Aziz Eskişehirli, senin kayıpların, acıların için gene hadsiz hesapsız edebiyat yapılacak... Yardımına koşulacak, yaran sarılacak... Unutacaksın belki... Unut, fakat suyu... “Aziz” suyu ve Tanrının rahmetini tel'in etme sakın! Her şeyimiz olan toprağın suya ve emeğe olan hasretini düşün; Suyu senin hayatında hala bir “afet” olmaktan çıkaramayanlardan başka şey bekleme ve hükmünü ver artık!*” demiştir (Evren –*Kudret*–, 9 Mart 1950:2).

Kudret gazetesinde iktidara karşı en ağır yazıyı Millet Partisi'nin önde gelen isimlerinden ve gazetenin başyazarlarından biri olan Nurettin Ardiçoğlu “*Bade'ı – Harabı Basra!*” isimli yazısıyla kaleme almıştır. Ardiçoğlu, hükümeti beceriksizlik ve teşkilatsızlıkla suçlamıştır. Yazısının sonunda ise “*Eskişehirliilere, ancak yaratan tanrıları yardımcı olsun...*” ibaresini kullanmıştır (*Kudret*, 10 Mart 1950:4).

Yeni Sabah Gazetesi:

Çok partili dönemin ilk yıllarında muhalefete yakınlığı ile bilinen ve yazılarında sert bir üslup takınan *Yeni Sabah* gazetesi, felaketzedelerin işe

durumu ile ilgili “ ... *Halkın durumu bir facia halindedir. Kazazedeler açlık içinde kıvrınmakta, açlığa tahammül edemeyen yavruların feryadı yürekleri parçalamaktadır*” deyip; sağlık tedbirleri ile ilgili de hükümet tarafından görevlendirilen doktor ve sağlık ekiplerinin ortalarda gözükmediğini belirtmiş ve yaşanan felaketten dolayı“...*birçok hamile kadınlar baygınlık geçirmekte, fakat değil ilaç, kolonya dahi bulunamamaktadır*” ifadesini kullanmıştır. Üstelik *Yeni Sabah* gazetesi vatandaş aç, açıkta ve ilaçsız iken Belediye Başkanı ve erkânı, “... *Şehir Kulübünde Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan'ın şerefine ziyafet vermektedir*”² diye yazmış ve Belediye Başkanının felaketzedelere gelen yardımı dağıtmak hususunda başarısız olduğunu iddia etmiştir (*Yeni Sabah*, 7 Mart 1950:5; *Yeni Sabah*, 8 Mart 1950:1-5).

Cumhuriyet Gazetesi:

Türk basınının amiral gemisi olarak kabul edilen *Cumhuriyet* gazetesi, çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte muhalefeti özellikle de Demokrat Parti'yi destekler nitelikte yazılar yazmıştır. Ancak *Cumhuriyet* gazetesi, gerek Eskişehir sel felaketi esnasında gerekse de 14 Mayıs 1950 genel seçim süreci boyunca tarafsız bir yayın politikası takip etmeye özen göstermiştir. Bu durum sadece gazetecilik ahlakından kaynaklanan bir durum değildir. Gazetenin mensuplarından ikisi DP, diğer ikisi de CHP'den olmak üzere seçimlere katılacak toplam dört adayı bulunmaktadır. Buna göre gazetenin sahiplerinden ve başyazarı Nadir Nadi ile Ömer Rıza Doğrul DP'den, yazı işleri müdürü Cevat Fehmi Başkut ile Burhan Felek ise CHP'den milletvekili adayı olmuşlardır. Hatta gazete tarafsızlığının bir belgesi olarak bu dört yazarının aynı karede fotoğrafını çekerek yayımlamıştır. Bu yüzden de diğer gazetelere kıyasla *Cumhuriyet*'te yazılanlar hadisenin gerçek durumunu anlayabilmemiz açısından büyük önem arz etmektedir.

Cumhuriyet gazetesine göre, sel felaketinin önceden haber alınmasıyla birlikte vilayet ve belediye yetkilileri hemen tahliye işlemlerine başlamışlardır. Bu tedbir sayesinde büyük bir can kaybının önüne geçilmiştir. Ancak sel suları, şehre maddi açıdan çok büyük bir zarar vermiştir (*Cumhuriyet*, 6 Mart 1950:1-3). Genellikle yapıların kerpiç malzemeden oluşmasından dolayı, zarar ve ziyan milyonları aşmıştır

² Vali Ahmet Kınık, bu haberin gerçekleri yansıtmadığını belirterek dönemin basın kanunu çerçevesinde aynı gazetede bir tezkip yazısı yayımlanmıştır:

“Yeni Sabah Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne / İstanbul

Gazetenizin 7 Mart 1950 tarihli nüshasının birinci sayfasında büyük puntolarla ‘Eskişehir Seylaba Bir Facia Halinde’ başlıklı sütunlarda su felaketi hakkında verilen tafsilat arasında hükümet adına mahallinde alınmış olan tedbirleri görmek ve gerekirse aldırarak maksadıyla Eskişehir’e teşrif buyurmuş olan Bayındırlık Bakanı Sayın Şevket Adalan’a belediyece ziyafet verildiğinden bahsedilmektedir. Halbuki olay her mütevazı vatandaşın yemeğe hakkı olduğu miktar ve cinsten ibarettir ve bu yemekte Sayın Bakanla ben, vazifelilerden iki general, emniyet müdürü, belediye başkanı, Sağlık müdürü, Sıtma savaşı, parti ve Ticaret Odası başkanları bulunuyorduk. Yemek listesine gelince şehriye çorbası, ızgara köfte, portakal ve elmadan ibarettir. Bizzat Sayın Bakan ve bizler maden suyundan başka bir şey de içmedik. Bu izahatımla durumu olduğu gibi halk efkârının takdirine ve sağduyusuna arz etmiş bulunuyorum. Bu yazımın matbuat kanunu hükümlerine dayanarak sayın gazetenizin ilk çıkacak nüshasının birinci sayfasının aynı sütunlarında ve aynı punto ile neşrini saygılarımla rica ederim. Eskişehir Valisi Ahmet Kınık.” (*Yeni Sabah*, 9 Mart 1950:5).

(Cumhuriyet, 13 Mart 1950:4). Birçok meskenin yanı sıra ayrıca altı kiremit, bir cam ve bir çelik fabrikası harap olmuştur. Sel suları, sebze ve meyve hali başta olmak üzere şehirdeki tüm gıda işletmelerini ve maddelerini de silip süpürmüştür. Şehrin yerel yetkilileri tarafından iki günlük un stoku yapılmıştır. Fakat şehirdeki fırınların üçte ikisinin sel sularından dolayı çalışamaz duruma gelmesi ve halkın birden fırınlara hücum etmesi yüzünden ekmekler hızla tükenmiştir. Bunun üzerine yerel yetkililer, bir ekmek sıkıntısının yaşanmaması adına İstanbul, Ankara, İzmit ve Bursa'dan ekmek istemişlerdir (Cumhuriyet, 7 Mart 1950:4). Gazeteye göre, Ulaştırma ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının devreye girmesiyle birlikte vilayet, belediye, Kızılay ve askeriye arasında koordineli bir çalışma yürütülmüştür. Böylece tüm vatandaşların iye, barınma, ısınma ve sağlık ihtiyaçları giderilmiştir. Ayrıca belediye ve orduya ait itfaiye teşkilatları, evlere giren suları tahliye etmeye başlamışlardır. Hatta *Cumhuriyet* gazetesi, felaketzedelerin ihtiyaçlarının karşılanmadığına dair diğer gazetelerde çıkan haberlerin gerçekleri yansıtmadığı yönünde ifadeler de kullanmıştır³.

Ulus Gazetesi:

CHP'nin resmi yayın organı *Ulus* gazetesine göre, sel felaketi öncesinde ve esnasında alınan tedbirler sayesinde hiçbir problemle karşılaşmamıştır. Felaketzedelerin tüm iye, barınma, ısınma ve sağlık problemleri çözülmüştür. Eskişehir'de hayat tekrar normale dönmeye başlamıştır (Ulus, 8 Mart 1950:1-4; Ulus, 9 Mart 1950:1-4).

Yukarıda ifade edildiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 8 Mart 1950 tarihindeki oturumunda Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, felaketzedelerin tüm iye, barınma, ısınma ve sağlık problemlerinin çözüme kavuşturulduğunu söylemiştir. Buna karşın DP'nin resmi yayın organı *Zafer* gazetesi öncelikle bir parti propagandası yapmadığını vurgulayarak Bayındırlık Bakanının Mecliste gerçekleri dile getirmediğini öne sürmüş ve sağlık, iye ve iskân durumunun karmakarışık olduğunu iddia ederek "*Kim ne derse desin vaziyet tam bir facia halindedir*" ifadesini kullanmıştır (Zafer, 9 Mart 1950:1).

Bayındırlık Bakanı Adalan'ın Meclisteki konuşmasından bir gün sonra 9 Mart tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Eskişehir'e gelerek felaket bölgesini gezmiş ve ardından da vilayet binasında Vali Ahmet Kınık'tan o ana kadar yapılan işler hakkında bilgi almıştır. Vilayette Vali'nin konuşmasından sonra şehrin önde gelen CHP'li ve DP'lileri arasında sözlü tartışmalar yaşanmıştır (Cumhuriyet, 10 Mart 1950:1; Zafer, 10 Mart 1950:6). Cumhurbaşkanı'nın huzurunda meydana gelen bu beklenmedik olayın ardından İnönü basın mensuplarıyla bir araya gelmiştir. Bu toplantıda Eskişehir'in yeniden imar edileceğini ifade eden Cumhurbaşkanı İnönü, yaşanan felaket karşısında partililik düşüncesiyle hareket edilmemesini ve

³ "Bazı gazetelerde felaket görmüş vatandaşların aç kaldıkları, barındırılmadıkları yazılmaktadır. Vilayetin, Belediyenin aldığı tedbirler sayesinde felaketzedelere verilmek ve dağıtılmak üzere mühim miktarda depo edilmiş ekmek, un, her türlü yiyecek mevcuttur. Bugüne kadar hiçbir vatandaş aç ve ilaısız kalmamıştır." (Cumhuriyet, 8 Mart 1950:3).

vatandaşların el birliğiyle çalışarak ıstırapları hafifletmeleri gerektiğini belirtmiştir. Cumhurbaşkanı bu konuda basın mensuplarından da yardımcı olmalarını istemiştir (Cumhuriyet, 10 Mart 1950:3).

Çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte yeni yeni filizlenmeye başlayan serbest eleştiri ve murakabe ilkesinin tecrübesizlikten ötürü bir kısım basın mensubu ve politikacı tarafından istismar edileceği ve bunun sonucunda da milli birlik ve bütünlük ilkesinin zarar göreceği endişesi tek parti kültürüyle yetişmiş bazı devlet adamlarında doğal olarak rahatsızlığa neden olmuştur.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Eskişehir ziyaretinden sonra CHP'nin yayın organı *Ulus* gazetesi, *Zafer* gazetesinin kara propagandaya dayalı bir yayın politikası takip ettiğini bu durumun ise basın ve siyaset ahlakıyla örtüşmediğini ayrıca DP'li idarecilerin de halkın dertlerini paylaşmak ve yaralarını sarmak vazifelerini bir kenara bırakıp, sel felaketinden kendi çıkarları için faydalanma yolunu tercih ettiklerini ve bu durumun da “milli birlik ve bütünlüğe” zarar verdiği yönünde bir yayın politikası izlemiştir. Bu çerçevede *Ulus* gazetesi: ‘İstırapları ve felaketleri sömürmek partilerin meşru geçinme yolları mı olmalıdır?’ temasını öne çıkartarak, ‘Eskişehir felaketinden dersler çıkarılması gerektiğini ancak yaralar sarılırken birkaç oy daha fazla alayım diye milletin acılarını sömürmenin ve hükümeti ölçsüzce eleştirmenin ne yeri ne de zamanı olduğu, büyük can kayıplarının yaşanmamasından dolayı şükretmek gerektiği’ dile getirilmeye çalışılmıştır (Gencosman –Ulus–, 11 Mart 1950:1-3; *Ulus*, 12 Mart 1950:1-3; Gencosman –Ulus–, 19 Mart 1950:3).

Ulus gazetesinin karşı atağa geçmesi ve muhalefete yakın gazetelerin de bu konuda iktidara hak verircesine sessiz kalması üzerine *Zafer* gazetesi Eskişehir felaketiyle ilgili hükümete yönelik eleştirilerinde taktik değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Buna göre gazete, Eskişehir’de felaketin ilk heyecanı ve şaşkınlığının artık atlatıldığını, iye ve sağlık ekiplerinin ise daha muntazam çalıştıklarını belirtmiştir. Bundan sonrasındaki eleştirilerini ise iktidarın su politikasıyla ilgili geçmişte aldığı kararların yanlışlığını vurgulamak üzere yapmıştır. *Zafer*’e göre, “*Nimet olan su, alınmayan önlemlerden dolayı Türkiye’de bir felakete dönüşmüştür*” (*Zafer*, 12 Mart 1950:5; *Zafer*, 11 Mart 1950:6).

Böylesi bir ortamda Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar, Eskişehir’e gelmiştir. Eskişehir’de sel felaketinin yaşandığı bölgeleri ziyaret eden Bayar, iktidarı eleştirmekle partacilik yapmadıklarını sadece politikanın gereklerini yerine getirdiklerini söylemiş ve bir kez daha hükümetin su politikasını eleştirmiştir (*Zafer*, 17 Mart 1950:1; Cumhuriyet, 17 Mart 1950:1-3; *Zafer*, 18 Mart 1950:6). İşin ilginç tarafı *Ulus* gazetesi, DP Genel Başkanı Celal Bayar’ın Eskişehir’i ziyaretine ilişkin sayfalarında en ufak bir bilgiye yer vermemiştir.

Eskişehir sel felaketinin akisleri, Meclis içerisinde de tansiyonun yükselmesine sebep olmuştur. 9 Mart tarihinde DP milletvekilleri, Eskişehir’de meydana gelen sel felaketi ile ilgili cevaplandırılmasını

istedikleri birtakım soruları Meclis Başkanlığı aracılığıyla hükümet yetkililerine iletmışlerdir⁴. Başbakanlıktan istedikleri cevabı ise 22 Mart tarihinde Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan sözlü olarak meclis kürsüsünden vermiştir. Bakan Adalan, öncelikle kamuoyunda muhalefet tarafından sıkça dile getirilen ‘Neden bir bütün olarak havzanın ıslahı ele alınmamıştır? 1948 yılında Porsuk üzerinde inşa edilen baraj bu taşkında felaketi önlemede bir işe yaramış mıdır?’ sorularına açıklık getirmiştir.

Bakan daha sonra sel felaketinin tahribatı hakkında bilgi vermiştir⁵. En nihayetinde ise Bakan Adalan, yapılan yardımlardan bahsetmiş ve kış mevsimi gelmeden tüm vatandaşların yeni yuvalarına yerleşeceklerini belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 22.03.1950:692). Bayındırlık Bakanı’nın konuşmasından sonra söz alan DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Bakanın konuşmasını “...bir demagoji ve safsata” olarak değerlendirmiştir. Zeytinoğlu’nun ‘safsata’ sözü üzerine Meclis içerisindeki CHP’li ve DP’li milletvekilleri arasında sözlü tartışmalar yaşanmıştır (Cumhuriyet, 23 Mart 1950:1-3; TBMM Tutanak Dergisi, 22.03.1950:692).

Sel felaketinin yarattığı tahribat 14 Mayıs 1950 tarihindeki genel seçimlere kadar DP’liler tarafından propaganda faaliyetlerinde sıkça kullanılmış ve bu durum Eskişehir’de iki parti arasındaki gerilimi arttıran temel nedenlerden biri olmuştur.

2. ÇANKIRI SEL FELAKETİ VE BASINA YANSIMALARI

14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti büyük bir zafer kazanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan beri iktidarda bulunan CHP yansız ve dürüst bir seçim sonucunda yerini Demokrat Parti’ye bırakıp iktidardan çekilmiştir (İnuğur, 1992:185).

DP’nin basınla ilişkilerindeki balayı ilk iktidar döneminde de devam etmiştir. Ancak bu ilelebet sürmemiştir. Bir süre sonra DP’li liderler tarafından muhalefetteyken verilen sözler unutulmaya hatta tam aksi bir politika yürütülmeye başlanmıştır⁶. DP’nin demokratik sistemlerde

⁴ Denizli Milletvekili Hulusi Oral ve Kocaeli Milletvekili Sedat Pek’in de aynı mahiyette bir önergesi bulunmaktadır. Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, bu önergelerin tümüne birden 22 Mart tarihinde cevap vermiştir. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950:687.

⁵ Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan: “İlk günlerde seylaptan yıkılan ev adedinin 2500 ile 3000 arasında olduğu tahmin edilmişti...” Ancak sular çekildikten sonra binaların gerçek durumları ortaya çıkmıştır. “Eskişehir Valiliğinden aldığım 18 Mart 1950 tarihli rapora dayanarak hakiki durumu arz ediyorum: Bu rapora göre 863 ev tamamen yıkılmış, 228’i hafif, 198’i orta, 367’si ağır olmak üzere 783 ev tamiri mümkün şekilde hasar görmüştür. Bundan başka 147 dükkân, fırın ve saire yıkılmıştır... Bir çiftlik, iki un, altı kiremit ve tuğla fabrikası ile bir cam ve şişe fabrikası olmak üzere 10 fabrikada 88 bin liralık hasar tespit edilmiştir... Seylaptan dolayı menkul ve gayrimenkul mallardaki zarar yekunu (Fabrikalardaki hasarlar dahil) 2.013.000 lira olarak tahmin edilmiştir.” (TBMM Tutanak Dergisi, 22.03.1950:690-691).

⁶ 1946 - 1950 yılları arasında CHP ile DP arasındaki çekişme ve iki parti arasındaki Türk demokrasisini zenginleştirilecek hususlara ilişkin tartışmalar genellikle seçim sistemi (seçimlerde yargı güvencesi, çoğunluk sistemi yerine nispi seçim sistemi isteği...), cumhurbaşkanının tarafsızlığı konusu, idare amirlerinin baskısı yani parti – devlet bütünleşmesi, basın özgürlüğü vs. gibi konularda yoğunlaşmıştır. Bu durum sonrasında iki parti arasındaki mevkiiler değiştiği zaman da devam etmiştir. Zira muhalefette savunulan fikirlerin iktidara geldikten sonra terk edilmesi anlayışı 1950-1960 döneminin de temel

muhalefete açık olan mekanizmaları daraltarak kendine uygun yöntemler izlemesi çeşitli çevrelerden eleştirileri de beraberinde getirmiş ve bu durum aydınlar ile basın mensuplarının peyderpey tekrar CHP saflarına geçmesine neden olmuştur.

1957 seçimlerinde önceki büyük başarılarını yakalayamayan ve oy kaybeden DP iktidarı, artan ekonomik problemlerle birlikte devlet yönetimindeki katı ve baskıcı tutumunu basın üzerinde de göstermiştir⁷. DP yöneticileri, ülkedeki sorunları basının yarattığı ya da basının tahrik ettiği düşüncesi ile onu kontrol altında tutmanın yollarını aramaya başlamıştır.

Yine bu dönemde iktidar ve ana muhalefet partisi arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. DP ile CHP arasındaki gerginliği tırmandıran gelişmelerden birisi de CHP'nin yayın organı *Ulus* gazetesinde yayımlanan Atatürk'ün Bursa Nutku olmuştur. DP, *Ulus*'un yayınları yüzünden muhalefetin memlekette bir isyan havası yarattığını öne sürmüştür. Özellikle 1958 yazında Demokrat Parti iktidarı, “darbe” kelimesini aktüel bir mesele haline getirmiş ve onu, kendisiyle muhalefet partileri arasındaki polemiklerin başlıca nedeni olarak görmüştür. Muhalefetin ileri gelen sesleri, bu konuda, iktidarı bir tür evhama ve kuruntuya kapılmış göstermeye çalışırken iktidar kanadı ise alarm zillerinin gittikçe artan bir şiddetle çaldığını söylemiştir. Yani darbe söylentilerinin eksik olmadığı bu dönemde iktidarın tedirginliği arttığı gibi baskı yönetimi de şiddetlenmiştir (Çelebi, 2017:41-46). Böylesi bir ortamda 1958 senesinin Mayıs ayında Çankırı şehri 10 gün arayla tarihinin en büyük sel felaketlerine uğramıştır. Bu felaketler karşısında basının genel tavrı ise şu şekilde olmuştur.

Yukarıda ifade edildiği üzere, bu dönemde Demokrat Parti iktidarı basın üzerinde baskıcı bir politika takip etmiştir. Bu yüzden de basın layıkıyla görevini yerine getirememiştir. Özellikle iktidar ve ana muhalefet arasındaki ilişkilerin ciddi bir krize dönüştüğü anlarda parti organı olmayan basın organları, risk almamayı tercih etmişler ve hadiseleri yorum katmadan yetkili ağızlardan elde ettikleri bilgi çerçevesinde yansıtmakla yetinmişlerdir. Bu doğrultuda da Çankırı'daki sel felaketleri ile ilgili haberler, 1950 tarihinde Eskişehir'de meydana gelen seylâp gibi basının manşetlerini çok fazla süslememiş hatta olay sıradan tabii bir afet tarzında

özelliklerinden birini oluşturmuştur. Hatta bu demokratik istekler kendilerine hatırlatıldığında DP'li yöneticilerin öfkelenedikleri ve baskı yoluna başvurdukları görülmüştür (Çelebi, 2015:256).

⁷ “Fakat bu balayı dönemi çok uzun sürmeyecektir.

Neden?

Her şeyden önce, temelde ekonomik nedenler yer alır. Halk DP döneminde umduğunu bulamamıştır. Fiyatlar ucuzlamamış, gelirler artmamış, tersine, hayat pahalılığı durmadan yükselmiştir. Birtakım partililer görevlerini kötüye kullanarak yolsuzluklara yol açmışlardır. Karaborsa ve vurgun işlerine adları karışanlar vardır. Particilik endişesiyle bunların korunduğu görünmektedir. DP'yi tutmayan yöneticilere karşı da türlü baskılar başlamıştır. Çeşitli toplantılarda ve parti kongrelerinde hükümetin izlediği politika sert eleştirilere konu olmaktadır. Toplantıları izleyen muhabirler bu eleştirileri ve saldırıları olduğu gibi yazmakta, yazı işleri müdürleri ve sekreterler de bu haberlere geniş yer vermektedirler... Oysa Menderes gazete sahipleriyle kurduğu dostluk ilişkilerinden dolayı, basında hükümeti ve partisini eleştiren yazıların çıkmaması gerektiği kanısındadır.” (Topuz, 2012:194-195). 1957 seçimlerinden sonra iktidar – muhalefet ilişkilerinin ayrıntılı bir analizi için bakınız: (Doğaner: 2013:29-116).

sunulmaya çalışılmıştır. Ancak bu durum ana muhalefet partisinin yayın organı için geçerli olmamıştır.

Ulus Gazetesi:

CHP'nin resmi yayın organı *Ulus* gazetesi, felaketin yaşandığı ilk günlerde “*Suların istila ettiği Çankırı'dan büyük göç başladı...*” (Ulus, 25 Mayıs 1958:1). “... *Ölü sessizliğine gömülen Çankırı'da dün sabaha kadar felaketzedeler kayıplarını aradı... Binlerce aile çadırlara çekildi...*” (Ulus, 26 Mayıs 1958:1) şeklinde alt başlıklar kullanarak felaketi ajitasyon tarzında okuyucularına duyurmuştur. Sonraki günlerde ise felaketin ekonomik vahametini, hükümetin bunun karşısındaki başarısızlığını ve CHP'li milletvekillerinin bölgedeki faaliyetlerini yazılarında işlemiştir.

DP'nin resmi yayın organı *Zafer* gazetesi ise sel felaketi öncesinde ve sonrasında alınan tedbirler sayesinde hiçbir problemle karşılaşmadığını; felaketzedelerin tüm iase, barınma, ısınma ve sağlık problemlerinin çözüldüğünü bu yüzden de halkın DP iktidarına şükranlarını sunduğu yönünde bir yayın politikası takip etmiştir.

Çankırı'da ilk sel felaketi 15 Mayıs 1958 tarihinde meydana gelmiştir. Handırı ve Hıdırlık mıntıklarında dolu ile birlikte yağan şiddetli yağmurlar yarım saat sonra taşkın şeklini alarak 2 saat boyunca devam etmiştir. Dağlardan gelen sular, Küçükdevres yatağı istikametinden Tatlı Su'ya ulaşmış ve Çankırı'da sel felaketine neden olmuştur (Yeni Sabah, 16 Mayıs 1958:1-5; Ulus, 16 Mayıs 1958:1).

CHP'nin resmi yayın organı *Ulus* gazetesine göre, felaketin temel sebebi geçmişten ders alınmamasıdır. Buna göre (yine önceki yıllarda olduğu gibi) Küçükdevres ile Tatlı Su'yu birbirine bağlayan demir yolu köprüsünün 2 menfezinden biri tıkanmıştır. Sel gününe kadar menfezlerin temizlenmesi için yapılan tüm girişimler ise sonuçsuz kalmıştır. Neticede su miktarı artınca, akacak menfez bulamayan sular etrafa yayılmıştır ve Küçükdevres yatağı istikametinden Tatlı Su'ya doğru akmıştır⁸. Gazeteye göre, CHP'nin Çankırı milletvekilleri, sel felaketinin hemen ardından bölgeye ulaşmışlar ve şehrin en ücra köylerine kadar giderek vatandaşlarla tek tek görüşmüşler, dertlerini dinlemişlerdir. Bu ise bir nebze olsun halkın ıstıraplarını dindirmiştir (Ulus, 17 Mayıs 1958:5).

İktidarın yayın organı *Zafer* gazetesine göre ise vaktinde ve yerinde alınan tedbirler sayesinde ciddi bir buhran ile karşılaşılmamış ve hiçbir can kaybı da yaşanmamıştır. Bu nedenle de halk, DP'li yetkililere ve hükümete şükranlarını sunmuştur.

Zafer'e göre: “1955 yılında Devlet Su İşlerince başlanıp 1956'da Tatlı Çay'ın iki tarafında inşa edilen 1600 metre uzunluğundaki taşkın muhafaza duvarları eğer yapılmamış olsa idi bu feyezana birkaç misli fazla zararı

⁸ “Çankırılıların birleştikleri bir nokta var: Geçen yıl da aynı şekilde bir felaketle karşılaşmışlar. O zamandan, Küçükdevres'i Tatlı Su'ya bağlayan demir yolu köprüsünün iki menfezinden biri tıkanmış. Fakat sel gününe kadar bütün müracaatlara rağmen bu menfez temizlenmemiş. Nihayet sular büyüyünce, akacak menfez bulamayıp bir anda ortalığı kaplamışlar. Şimdi demiryolu köprüsünün altı taşlarla tıkalı. Oysa eskiden altından atla bir insan geçebilirmiş.” (Ulus, 17 Mayıs 1958:5).

doğuracak ve can kaybının da olmasına sebebiyet verecekti. Bunu idrak eden Çankırılılar hükümete müteşekkir olduklarını bildiriyorlardı.” (Zafer, 17 Mayıs 1958:4). Üstelik felaketin yaşandığı günün ertesi sabahı Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri, Çankırı’ya gelerek seylap bölgesini gezmiş, felaketzedelere geçmiş olsun dileklerini ileterek onlara acilen yardım yapılacağını ifade etmişti: “...Bundan ziyadesiyle mütehasis olan (duygulanan) Çankırılılar ise hükümete ve devlete dua etmekten kendilerini alamıyorlardı” (Zafer, 17 Mayıs 1958:4).

Çankırı’yı perişan eden asıl sel felaketi ise bundan on gün sonra yaşanmıştır. 24 Mayıs 1958 tarihinde Çankırı’da meydana gelen sel felaketinin resmi bilançosu şu şekildedir: 35 – 40 kilometrelik bir sahada her bir metrekaareye 120 kilogram yağış düşmesi sonucunda sel felaketi meydana gelmiştir. Şehir merkezinde 6, köylerde 10 olmak üzere toplam 16 can kaybı yaşanmıştır. Felaketin gündüz meydana gelmiş olması, can kaybının az olmasını sağlamıştır. Şehir merkeziyle, köylerde toplam 118 bin dönüm arazi taş, kum, çakıl ve mil altında kalmış, her çeşit mahsul tamamen mahvolmuştur. Ziraat Müdürlüğünün tespit ettiği zarar miktarı 7,5 milyondur. Bina hasarı ise şöyledir: Köylerde 35 ahır, 15 samanlık, merkezde 38 ev tamamıyla yıkılmış veya seller tarafından götürülmüştür. 45 ev ağır ve 308 ev de orta hasar görmüştür... Hasara uğrayan binalardan dördü okul olmak üzere 14 tanesi resmi binadır. Bu evlerde tahminen 700 aile oturmaktadır. Bunların 77’si memur ve subaydır. Sele maruz kalan bu evlerin tamamı 2 - 3 katlıdır. Alt kattakilerin ev eşyaları tamamen seller tarafından götürülmüştür. İkinci kattakilerin eşyaları ise külliye çamur içinde kalmıştır. Bu eşyaların zarar toplamı 2,5 milyon liradır. Hayvan zayıyatı ise 8 – 10 bin civarında olduğu tahmin edilmiştir. Her biri 100 lira hesabıyla 800 000 liranın üstündedir. Genel toplam zararı 18 milyon 800 bin liradır (TBMM Tutanak Dergisi, 25.06.1958:699)⁹.

Çankırı’daki sel felaketi esnasında sular birçok yerde 15 metreye kadar yükselmiştir. Yükselen sular yolu üzerindeki köprüleri, elektrik ve telefon direklerini yıkmış, tren istasyonundaki vagonların ise ters dönmesine sebep olmuştur. Felaketin Çankırı Cezaevi’ne de ulaşması üzerine cezaevindeki 280 mahkûm önce camilere yerleştirilmiş suların ertesi gün çekilmeye başlaması üzerine de tekrar yerlerine nakil edilmişlerdir (Cumhuriyet, 26 Mayıs 1958:5; Milliyet, 26 Mayıs 1958:1; Vatan, 26 Mayıs 1958:5).

Felaketin yaşandığı gece halk sokakta sabahlamıştır. Ertesi gün ise açıkta kalan aileler, çadırlara, askeri birliklere ve resmi binalara yerleştirilmişlerdir. Kızılay Kurumu, selden zarar görenler için bölgeye kamyonlarla yiyecek – giyecek ve çadır göndermiş ve nakdi yardımda bulunmuştur. Ayrıca Ankara’dan askeri kamyonlar ile bölgeye gıda malzemesi sevk edilmiştir. Sel basan binalardaki suları tahliye etmek içinse Ankara, Konya ve Kastamonu’dan kamyonlar ile “motopomplar”

⁹ Sel tahribatının basına yansıyan dökümü için ayrıca bakınız: (Milliyet, 25 Mayıs 1958:1; Milliyet, 26 Mayıs 1958:1-5; Cumhuriyet, 25 Mayıs 1958:1; Cumhuriyet, 26 Mayıs 1958:1-5)

getirilmiştir. İtfaiye ekipleri ile askeri birlikler tarafından tahliye ve enkaz kaldırma işlemleri yürütülmüştür (Cumhuriyet, 26 Mayıs 1958:1; Cumhuriyet, 27 Mayıs 1958:1-5; Vatan, 27 Mayıs 1958:1).

İki sel felaketini birlikte ele aldığımızda görülmektedir ki Eskişehir’de olduğu gibi Çankırı’daki yapıların da çoğu kerpiçtir. Bu yüzden de sular duvarları eritmiş ve binalar bir iskelet halini almıştır¹⁰. Ancak Eskişehir’de yaşanan sel felaketi sonrasında herhangi bir asayişsizlik ile ilgili haber basına yansımazken Çankırı’daki felaket sonrasında bölgede çapulculuk olaylarının yaşandığı yönünde haberler basında yer almıştır. Örneğin *Vatan* gazetesi muhabirinin aktardıklarına göre: “*Sel, önüne kattığı her şeyi çok uzak mesafelere sürüklemiştir. Bundan da çapulcular azami derecede istifade etmeye çalışıyor. Gece her geçtiğimiz yerde bazı çapulcuların, bazı enkaz parçalarını ve eşyaları at arabalarına yüklediklerini gördük. Evvela bunları kurtarma ameliyesine iştirak eden hayırsever insanlar olduğunu zannettik ise de sonra jandarmaların refakatinde büyük kafileler halinde şehre götürüldüklerini görünce meseleyi anladık*” demiştir (Vatan, 26 Mayıs 1958:5). Bu durumun temel nedeni ise ekonomik sıkıntıların bu dönemde iyiden iyiye kendisini hissettirmesidir.

1950’de Eskişehir’de meydana gelen sel felaketinden en çok zarar görenler Dereboyu’ndaki kerpiç evlerde ikamet eden işçi aileleri olmuştur. Hatta dönemin iktidarı bu durumun istismar edilerek toplumsal bir hadisenin çıkmasından endişe etmiştir. Bu yüzden de Başbakan Şemsettin Günaltay bölgeye giderek işçilerle görüşmüştür (Ulus, 3 Nisan 1950:7). Çankırı’daki sel felaketinden en çok zarar görenler ise subay ve memur aileleridir. Çankırı’da sele maruz kalan, Dereboyu sakinlerinden kiracı konumundaki subay ve memurlar genellikle evlerin alt katlarında, ev sahipleri olan Çankırı’nın yerlileri ise binaların üst katlarında ikamet etmişlerdir. Bu sebeple de sel, daha çok subay ve memur ailelerini olumsuz etkilemiştir (Cumhuriyet, 26 Mayıs 1958:1). İç politikada yaşanan birtakım gelişmelerden dolayı da DP iktidarını bu durum rahatsız etmiştir. *Ulus* gazetesinde 19 Mayıs 1958 tarihinde yayınlanan Atatürk’ün Bursa Nutku ve davası süren ‘9 Subay Olayı’ gibi hadiselerden dolayı DP iktidarı özellikle ordu mensuplarıyla ilgili gelişmelere bu dönemde her zamankinden daha fazla özen göstermiştir¹¹.

Yukarıda belirtildiği üzere CHP’nin resmi yayın organı *Ulus* gazetesi, felaketin yaşandığı ilk günlerde selin neden olduğu toplumsal acı ve felaketzedelerin sıkıntıları üzerinde durmuştur. Sonraki günlerde ise gazete, felaketin ekonomik vahameti, hükümetin bu konudaki başarısızlığı ve CHP’li milletvekillerinin bölgedeki faaliyetlerini konu edinmiştir.

¹⁰ Jandarma Merkez Kumandanlığı, Şehir Kulübü, Belediye mezbahası, lise, ortaokul ve ilkokulların hemen hepsi ile bunların civarında olan evler sel suları tarafından tamamen yıkılmıştır. Hapishane, Un fabrikası ve askeri erzak deposu ile yine bu civardaki evler de kısmen hasara uğramışlardır. (Vatan, 26 Mayıs 1958:5).

¹¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Onur Çelebi, “14 Temmuz 1958 Irak Darbesinin Türk İç Politikasına Yansımaları” *Turkish Studies*, Cilt: 12, Sayı: 31, 2017 (II), s. 41- 60.

Dikkat edilecek olursa 1950’de Eskişehir’de sel felaketi yaşandığı esnada iktidarda CHP vardır. Ancak DP, 1946 seçimlerinde çoğunluk sisteminin de etkisiyle Eskişehir’deki 6 milletvekilliğini tamamen kazanan parti olmuş ve DP’nin bu milletvekilleri özellikle yaşanan sel felaketi esnasında gerek Eskişehir’de sel sahasında gerekse de Ankara’da TBMM’de verdikleri soru önergeleri ile ciddi bir faaliyet içerisinde bulunmuşlardır. Şimdi ise durum tam tersi bir görünüm sergilemektedir. 1957 seçimleri ile DP bir kez daha iktidar koltuğuna oturmuştur ancak çoğunluk sisteminin etkisiyle Çankırı’daki 6 milletvekilliğini CHP kazanmıştır. Ve CHP’li milletvekilleri gerek felaket bölgesinde gerekse de Ankara’da Meclis’te çok ciddi faaliyetler yürütmüşlerdir.

Ulus’a göre Çankırı’da meydana gelen büyük sel felaketinin kötü izleri aradan günler geçmesine karşın silinememiştir. Çankırı’nın bir ilçesi olan Korgun’da ise durum daha da vahimdir. Üstelik gazeteye göre bölgede bir de ekmek sıkıntısı baş göstermiştir. Çankırı’nın CHP’li milletvekilleri ile parti il başkanı 26 Mayıs tarihinde bu bucağa giderek felaketzedeler ile temasta bulunmuşlar ve Korgun ahalisine yiyecek dağıtılmasını sağlamışlardır. Ayrıca CHP’li milletvekilleri, bölgeye buğday gönderilmesi için Tarım Bakanlığına da telgraf çekmişlerdir (Ulus, 27 Mayıs 1958:5).

CHP’nin Çankırı Milletvekillerinden sonra 27 Mayıs tarihinde CHP’nin Genel Sekreteri Kasım Gülek, Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göle ve Merkez İdare Kurulu Üyesi Orhan Öztrak’da incelemelerde bulunmak üzere Çankırı’ya gitmişlerdir. Kasım Gülek, Ankara’ya döndükten sonra CHP Genel Merkezi’nde bir basın toplantısı düzenlemiş ve sel felaketiyle ilgili gördüklerini anlatmıştır. Gülek, Çankırı’da yaşanan sel felaketinin büyüklüğünü gözler önüne sermek için önce kaybedilen insan ve telef olan hayvan sayısını kamuoyuyla paylaşmıştır. Sonra da Gülek, felaketin ekonomik boyutuna değinmiş ve Çankırı’nın şehir olarak varlığını sürdürebilmesi için alınması gereken tedbirleri açıklamıştır: “*Çankırı zaten çok fakir bir bölge, talihsiz bir bölge. Hemen her sene ya sel gelir ya deprem olur. Bu defaki son iki hafta içinde ikinci sel... Tiftik keçileri yeni kırıldığı için doludan zarar görmüştür... Bir saat bir çeyrek yağan dolu sonunda buğday, arpa ve sebze hemen hiç kalmamış. Şimdi bu bölgeye tohumluk mısır yardımı yapılırsa, hemen ekip mahsul elde edebilirler. Sapını koçanını da hayvanlara verebilirler...*” diyen Gülek, konuşmasının sonunda da bir daha bu tür doğal afetlerin yaşanmaması adına Çankırı dahil tüm Türkiye’de esaslı tedbirlerin alınmasının bir zorunluluk olduğunu dile getirmiştir (Ulus, 28 Mayıs 1958:1-3).

Ertesi gün ise CHP Çankırı Milletvekilleri (Ferhan Arkan, Naşit Fırat, Dursun Akçaoğlu, Kamil Tabak, Kemal Barlas ve Ethem Yalçınalp) tarafından şehrin sel baskını sebebiyle uğradığı zararların giderilmesi ile ilgili bir kanun teklifi hazırlanarak TBMM’ye verilmiştir. Teklifin gerekçesinde, meydana gelen sel felaketleri nedeniyle çoğunluğunu memur, çiftçi gibi dar gelirli vatandaşların teşkil ettiği Çankırı ve bölgesinin büyük zararlara uğradığı, sayısız evin oturulamayacak hale geldiği, bağ ve

bahçelerin tamamen harap olduğu, 10 binden fazla hayvanın yitirildiği, halkın açlık tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı belirtilmiş ve zararların kanun yolu ile giderilmesi istenmiştir (Ulus, 29 Mayıs 1958:1).

Demokrat Parti'nin resmi yayın organı *Zafer* gazetesine göre ise hadisenin gündüz meydana gelmesi, vatandaşların da selin gelmesinden takriben bir saat öncesinden haberdar edilmesi ayrıca on gün evvel meydana gelen su baskını sırasında hasar gören yerlerin valilikçe tahliye edilmiş olması can ve mal kaybının çok daha fazla olmasını önlemiştir (Zafer, 25 Mayıs 1958:1).

Gazeteye göre şehirde gerekli tüm önlemler alınmıştır. Bazı basın organlarında yer aldığı gibi halk, çadırlarda değil¹² de resmi binalarda ve komşu evlerde iskân edilmiştir. Ayrıca *Ulus* gazetesine atıfta bulunularak, bölgede herhangi bir ekmek ya da iâşe probleminin olmadığı belirtilmiştir. Sel felaketi haber alınır alınmaz önce İçişleri Bakanı Namık Gedik ve Ulaştırma Bakanı Fevzi Uçaner Çankırı'ya hareket etmişlerdir (Zafer, 25 Mayıs 1958:4; Zafer, 28 Mayıs 1958:1-4). 25 Mayıs sabahı ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar şehre gelmiştir. Cumhurbaşkanı Bayar, önce Belediye binasında İçişleri Bakanı Namık Gedik ve Ulaştırma Bakanı Fevzi Uçaner ile diğer ilgililerden seylabın yaptığı tahribat hakkında bilgi almıştır. Sonra da Bayar, felaket bölgesini gezerek halka geçmiş olsun dileklerini iletmış ve hükümetin elinden gelen tüm imkânları kullanarak harap olan yerlerin tekrar imar edileceğini Çankırılılara ifade etmiştir (Zafer, 26 Mayıs 1958 (I):1-4). *Zafer* gazetesine göre bölge halkı devlet ve hükümet yetkilileri tarafından yapılan yardımlar ve gösterilen yakın ilgiden dolayı büyük bir memnuniyet duymuştur (Zafer, 26 Mayıs 1958 (II):1).

Yukarıda ifade edildiği üzere devlet yetkilileri Eskişehir örneğinde olduğu gibi Çankırı'da da felaketten kaynaklanan tüm zararların karşılanacağını, yaraların sarılacağını ve şehrin kalkındırılacağını söylemişlerdir. Burada dikkat edilecek husus ise iktidar ve muhalefet arasında 1950 tarihindeki Eskişehir sel felaketi sonrasında felaketzedelere yapılan yardımların nitelik ve niceliği ile ilgili herhangi bir tartışmanın yaşanmamasıdır. Çünkü Eskişehir'de sel felaketine maruz kalanların ihtiyaçları için Bayındırlık Bakanlığının bütçesinden ayrılan para ve yine Kızılay Genel Merkezi'nin kontrolünde felaketzedelere konut yaptırmak amacıyla toplanan yardım paraları bu iş için kullanılmıştır. Hatta evlerin yapımından arta kalan ve bankalarda muhafaza edilen bu yardım paraları ile sonraki yıllarda aynı yerleşim yerlerinde karakol ve ortaokul da inşa edilmiştir. (BCA: 30.18.1.2 / 127.86.4 (30.11.1951) _ :1; BCA: 30.18.1.2 / 130.69.5 (18.09.1952) _ :1; BCA: 30.18.1.2 / 138.131.15 (23.03.1955) _ :1).

Çankırı'da yaşanan felaketin ardından da iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiler bu konuda gayet ılımlı bir havada sürmüştür. Başta

¹² “Sel felaketine maruz kalanlar bugünü de çadırlarda geçirmişlerdir...” (Yeni Sabah, 27 Mayıs 1958:1).

Ferhan Arkan olmak üzere CHP'nin Çankırı Milletvekilleri, sel baskınında zarar gören köylülere 10 ton tohumluk mısır dağıtılması için Tarım Bakanlığına telgraf çekmişlerdir. Tarım Bakanlığı da istenen bu tohumluğu göndermeye karar vermiştir (Ulus, 28 Mayıs 1958:3). Ertesi gün ise yine CHP Çankırı Milletvekili Ferhan Arkan, Mecliste yaptığı bir konuşma ile “- *Başta Sayın Reisicumhurumuz Celal Bayar ve bir kısım Vekiller bu felaket üzerine vilayet merkezine gelmişler, taziyelerini bildirerek ilgililere gereken direktifleri vermişlerdir. Kendilerine Çankırı halkı adına teşekkür ederim*” diyerek büyük bir jest yapmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 28.05.1958:211; Ulus, 29 Mayıs 1958:3). Ancak yaklaşık bir ay sonra darbe polemiginden dolayı zaten gergin olan iktidar muhalefet ilişkileri Çankırı'daki felaketedelere yapılan yardımların aksaması yüzünden daha da bozulmuştur.

CHP, DP iktidarını Çankırı'daki sel felaketi sonrasında verdiği yardım sözlerini yerine getirmemek ve gerekli önlemleri almamak hususunda eleştirirken¹³, iktidar partisi de muhalefeti yaşanan felaketleri istismar ederek ülkedeki milli birlik ve bütünlüğü bozmakla itham etmiştir.

Sonuç

Yukarıda incelediğimiz sel felaketleri iki şehirde de yıkıcı hasarlara yol açmış, maddi ve manevi büyük zararlar meydana getirmiştir. Siyasi partilerin bu felaketler karşısındaki tutumları ise iktidar ve muhalefet mevkiinde bulunmalarına göre farklılık arz etmiştir. Bu durum ise her iki partinin samimiyetinin tartışılır olduğu yönünde bir algının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yine her iki partinin takip ettiği politikalar bize göstermiştir ki hem CHP hem de DP, iktidarları döneminde sorumluluk almaktan özellikle kaçınmış, yaşanan sel felaketlerinde gerekli önlemlerin alındığını belirterek meydana gelen kayıpların ve ölümlerin adeta bir ‘kader’ olduğunu ileri sürmüşlerdir. Örneğin 1950 sel felaketinde ‘biz politika yapmıyoruz memleketin istikbalini düşünüyoruz’ diyen DP’li vekiller, 1958 yılında bu söylemlerini değiştirmişler ve yaşanan felaketin üzerini örtmeye çalışmışlardır. DP iktidara geçmeden önce can simidi olarak telakki edilmiştir. Ancak iktidara geldiğinde muhalefet pozisyonundayken karşı çıktığı uygulamalara benzerlik gösteren pek çok politikayı hayata geçirmiştir. CHP’yi bilinçli olarak muhalefeti tahakküm altında tutacak politikalar üretip yürütmekle itham eden DP, kendi iktidar döneminde de benzer baskıcı politikalara başvurmuştur. Özellikle DP, basın alanında

¹³ CHP Çankırı Milletvekili Ethem Yalçınalp: “- *Aradan bir ay geçtiği halde Hükümetçe ne alınmış bir tedbir, ne de yapılmış bir yardım vardır. Yalnız Kızılay bu felaketedelere 250’şer lira dağıtmakla iktifa etmiştir...*” (TBMM Tutanak Dergisi, 25.06.1958:699).

CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal: “- *Çankırı'daki vatandaşa Hükümet mısır göndermiş, borç olarak almış kuruştan veriyor. Kızılay iki yüz elli lira vermiş bir ayda. Rica ederim bir ayda bir aileye iki yüz elli lira ne demektir? Evi yıkılmış, tarlası kalkmış, ekinleri mahvolmuş. Bu vatandaşlara yardım temin etmek için birkaç saat, hatta bugün sabaha kadar çalışsak ve bir çare bulsak olmaz mı? Bunu soğukkanlılıkla düşünmek lazımdır...*” (TBMM Tutanak Dergisi, 25.06.1958:713).

özgürlükleri kısıtlayıcı yasaklar çıkartarak kendisine yöneltilecek eleştirileri önceden engellemeye çalışmıştır.

Yine aynı şekilde bu iki dönemdeki hadiseler baz alındığında diyebiliriz ki, basın; serbest eleştiri ve murakabe ilkelerini kullandığı ölçüde ve halka doğru bilgiyi aktardığı sürece görevini yerine getirmiş sayılır. Aksi bir durumda ise toplum yararına hareket etmemiş olur ki o takdirde basın güvenilirliğini kaybeder. Yukarıda ifade edildiği üzere, siyasi partilerin bu felaketler karşısındaki tutumları iktidar ve muhalefet mevkiinde bulunmalarına göre farklılık arz etmiştir. Siyasi partiler felaketlerin insani boyutuyla ilgilenmek yerine genellikle pragmatist bir tavır sergileyerek felaketlerin sonuçlarından politik bir malzeme elde etme yolunu tercih etmişlerdir. Partilerin resmi yayın organları *Zafer* ve *Ulus* gazeteleri de bu konuda araç vazifesi görmüşlerdir. Bu gelişmeler ise siyasi partilerin “vatan ve millet” söylemlerindeki samimiyetin, basın organlarının ise ‘dördüncü kuvvet’ olma özelliğinin tartışılabilir olmasına açık kapı bırakmıştır.

Kaynakça

Acı Hakikat: *Yıkılan Ev Sayısı 4.000’e Yaklaşıyor*, (1950, 8 Mart), no: 3924, Yeni Sabah, s.1,5.

Ahmad, F. (1976). *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi: 1945 – 1971*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ardıçoğlu. N. (1950). ‘*Bade’l – Harabı Basra!*’ (1950, 10 Mart), no: 767, Kudret, s.1,4.

Başbakan Günaltay’ın Eskişehir’lilere Müjdesi, (1950, 3 Nisan), no: 10330, *Ulus*, s.1,7.

Başkan Celal Bayar Eskişehir’de, (1950, 17 Mart), no: 322, *Zafer*, s.1,6.

Bayar, Eskişehir’de Bir Konuşma Yaptı, (1950, 17 Mart), no: 9196, *Cumhuriyet*, s.1,3.

Bayındırlık Bakanının Meclisteki İfadesine Rağmen: Eskişehir Felaketzedeleri Aç!, (1950, 9 Mart), no: 314, *Zafer*, s.1,6.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 127.86.4.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 130.69.5.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 138.131.15.

Celal Bayar Şehrimizde, (1950, 18 Mart), no: 323, *Zafer*, s.1,6.

- Çankırı 24 Saat Ekmeksiz Kaldı, (1958, 27 Mayıs), no: 12619, Ulus, s.1,5.
- Çankırı Seylabında 18 Kişi Öldü; Zarar 20 Milyon Lira, (1958, 26 Mayıs), no: 6150, Vatan, s.1,5.
- Çankırı Yeni Bir Sel Felaketine Maruz Kaldı, (1958, 25 Mayıs), no: 2887, Milliyet, s.1,5.
- Çankırı'da 60 Bina Sular Altında Kaldı, (1958, 16 Mayıs), no: 6896, Yeni Sabah, s.1,5.
- Çankırı'da Dün Büyük Bir Seylâp Vuku Buldu, (1958, 25 Mayıs), no: 3145, Zafer, s.1,4.
- Çankırı'da Ölü Sayısı 20'nin Üstünde, (1958, 26 Mayıs), no: 12618, Ulus, s.1,3.
- Çankırı'da Ölü Sayısı 30'a Çıktı, (1958, 27 Mayıs), no: 6151, Vatan, s.1.
- Çankırı'da Selden 18 Kişi Öldü, (1958, 26 Mayıs), no: 2888, Milliyet, s.1,5.
- Çankırı'da Su Basan Evlerin Büyük Bir Kısmı Tahliye Edildi, (1958, 27 Mayıs), no: 12154, Cumhuriyet, s.1,5.
- Çankırı'da Vuku Bulan Sel Felaketi, (1958, 17 Mayıs), no: 3137, Zafer, s.1,4.
- Çankırı'da Yedi Bin Baş Hayvan Telef Oldu, (1958, 27 Mayıs), no: 6907, Yeni Sabah, s.1,5.
- Çankırı'da Yıkılan Evler Yeniden Yapılacak, (1958, 28 Mayıs) , no: 3148, Zafer, s.1,4.
- Çankırı'daki Sel Felaketinin Resmi Bilançosu: 18 Kişi Öldü, 500 Ev Yıkıldı, Maddi Zarar 20 Milyon Lira, (1958, 26 Mayıs), no: 12153, Cumhuriyet, s.1,5.
- Çankırı'dan Notlar: Büyük Seylap Felaketi Nasıl Başlamıştı?, (1958, 26 Mayıs -II-) , no: 3146, Zafer, s.1,4.
- Çankırı'yı Dün Seller Bastı: Yalnız Bir Mahallede 30 Ölü Tespit Edildi, (1958, 25 Mayıs), no: 12152, Cumhuriyet, s.1.
- Çankırı'yı Sel Bastı, (1958, 16 Mayıs), no: 12608, Ulus, s.1,5.

- Çankırı'yı Yeniden Sel Bastı, (1958, 25 Mayıs), no: 6905, Yeni Sabah, s.1.
- Çelebi, O. (2015). Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri. *Turkish Studies Dergisi*, Sayı: 10 / 1, s. 251 - 272.
- Çelebi, O. (2017 - I). Taşradan Demokrasiye Açılan Kapı: İsmet İnönü'nün 14 - 26 Eylül 1947 Tarihli Yurtiçi Gezisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 10 / 54, s. 279 - 296.
- Çelebi, O. (2017 - II). 14 Temmuz 1958 Irak Darbesinin Türk İç Politikasına Yansımaları. *Turkish Studies Dergisi*, Sayı: 12 / 31, s. 41 - 60.
- Çok Korkunç Sel Felaketi, (1950, 8 Mart), no: 765, Kudret, s.1.
- Doğaner, Y. (2013). *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eskişehir Dün Büyük Bir Sel Felaketine Uğradı, (1950, 6 Mart), no: 9185, Cumhuriyet, s.1,3.
- Eskişehir Faciası Tabii Değildir!, (1950, 12 Mart), no: 317, Zafer, s.1,5.
- Eskişehir Seylabı Bir Facia Halinde, (1950, 7 Mart), no: 3923, Yeni Sabah, s.1,5.
- Eskişehir Valisinin Bir Telgrafı, (1950, 9 Mart), no: 3925, Yeni Sabah, s.5
- Eskişehir'de 30 Bin Vatandaş Evsiz Kaldı, (1950, 7 Mart), no: 9186, Cumhuriyet, s.1,4.
- Eskişehir'de 35 Bine Yakın Vatandaş İskân Edildi, (1950, 8 Mart), no: 10305, Ulus, s.1,4.
- Eskişehir'de Müthiş Bir Sel Felaketi, (1950, 7 Mart), no: 312, Zafer, s.1,6.
- Eskişehir'de Seylâp Bölgesi Bataklık Oldu, (1950, 11 Mart), no: 316, Zafer, s.1,6.
- Eskişehir'de Yıkılan Evlerin Sayısı 2000'i Geçti, (1950, 8 Mart), no: 9187, Cumhuriyet, s.1,3.
- Eskişehir'i İstila Eden Sular Gittikçe Alçalıyor, (1950, 9 Mart), no: 9188,

Cumhuriyet, s.1,3.

Eskişehirliyle İnönü Arasında Münakaşalar, (1950, 10 Mart), no: 315, Zafer, s.1,6.

Evren. T. (1950). 'Afet Olan Nimet' (1950, 9 Mart), no: 766, Kudret, s.2.

Felaketin Sebebi: Tedbirsizlik, (1958, 17 Mayıs), no: 12609, Ulus, s.1,5.

Feyzioğlu, T. (1957). *Demokrasiye ve Diktatörlüğe Dair*. İstanbul: İstanbul Matbaacılık.

Gencosman. K. Z. (1950). 'Nihayet Anladılar mı?' (1950, 19 Mart), no: 10316, Ulus, s.3.

Gencosman. K. Z. (1950). 'Particilik Bu mu?' (1950, 11 Mart), no: 10308, Ulus, s.1,3.

Halen Açıkta Kalan Hiçbir Vatandaş Yoktur, (1950, 9 Mart), no: 10306, Ulus, s.1,4.

İnönü Dün Eskişehir'de Seylab Sahasını Dolaştı, (1950, 10 Mart), no: 9189, Cumhuriyet, s.1,3.

İnönü ile DP Arasında Hadise, (1950, 10 Mart), no: 767, Kudret, s.1,4.

İnuğur, N. (1992). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Mayıs Yağmurları Felaket Halini Aldı, (1958, 25 Mayıs), no: 12617, Ulus, s.1,3.

Mecliste Dün Sert Tartışmalar Oldu, (1950, 23 Mart), no: 9202, Cumhuriyet, s.1,3.

Müthiş Sel Felaketi, (1950, 9 Mart), no: 766, Kudret, s.1,4.

Özçelik, P.K. (2010). Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı: 65 / 03, s. 163 - 187.

Reisicumhurun Seylâp Bölgesindeki Tetkikleri, (1958, 26 Mayıs -I) , no: 3146, Zafer, s.1,4.

Sel Tehlikelerine Karşı Esaslı Tedbirler Alınmalı, (1958, 28 Mayıs), no: 12620, Ulus, s.1,3.

Sel Zararlarının Giderilmesi Hakkında Bir Kanun Teklifi, (1958, 29 Mayıs),
no: 12621, Ulus, s.1,3.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 4, Toplantı: 1, Seksen Beşinci
Birleşim, 25.06.1958.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 11, Cilt: 4, Toplantı: 1, Yetmiş Üçüncü
Birleşim, 28.05.1958.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Altmış Birinci
Birleşim, 08.03.1950.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmiş Birinci
Birleşim, 23.03.1950.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmişinci
Birleşim, 22.03.1950.

Topuz, H. (2012). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul:
Remzi Kitapevi.

45.000 Eskişehirli Evsiz Kaldı, (1950, 8 Mart), no: 313, Zafer, s.1,6.

Extended Abstract

Flood disasters, which are accepted as a natural disaster, often cause physical damage and even loss of life in places where they occur. Even though flood disasters may seem like a natural disaster, the underlying causes of the destruction are generally human-based. Unplanned urbanization and lack of infrastructure are the main causes of flood disasters. Therefore, occasionally, citizens and non-governmental organizations, especially the opposition parties have sought a responsible after the flood disasters and have accused the governments of not taking the necessary measures and of being responsible for the losses. Opposition parties have made these criticisms generally through the media.

Press is a kind of news gathering, dissemination and interpretation institution that incorporates periodicals such as newspapers and magazines that aim to provide information to the public. The term "press is the fourth force" in multi-party systems is also connected to this function of the press. If the "legislative, executive and judicial" forces that constitute the first three forces fail to show the efficiency expected of them, then the fourth power, the press, become more in the foreground for the benefit of the society. It does this by delivering correct information to the public to the extent that it can use the principles of free criticism and review. In this direction, the function of forming and directing public opinion of the press emerges.

However, if the press acts in the direction of a certain ideology or interest, then it performs on behalf of a person or a class rather than for the benefit of the society. In such cases the press loses its characteristic of being the fourth power and takes its place on the shelves as a kind of utopian thought, so to speak.

Intellectuals and the press generally supported the DP in the political power struggle between the CHP and DP from 1946 to 1950 when the Democrat Party came to power. It is very important to gain the support of the intellectuals and the press in favor of the Democrat Party, in forming public opinion and organizing the people around the Democrat Party since the press has a great impact on society. By directing the flow of an incident to a certain point, the press can influence the perception of the public and mobilize social dynamics. Especially when the political and social events accelerated due to the transition to the multi-party system, the environment of free criticism and discussion expanded relatively, and the daily circulation of the newspapers reached seventy - eighty thousand with the increasing need of the people to closely monitor political developments.

We can consider the reflection of Eskişehir and Çankırı flood disasters in the press in two different ways. The first is in terms of the official media organs of political parties and the other is in terms of the evaluations of the press, which was somehow engaged in politics but was not become guided. Similarly, we can divide the view of the official media organs of the parties on the disaster into two parts. Accordingly, we can classify Ulus, the official media organ of the ruling party, CHP, on the one side, Zafer, the official media organ of the opposition party DP, and Kudret, the media organ of the Millet Party (MP), on the other side in terms of their approach to events.

Political parties, one of the most indispensable elements of democracies, have to obtain the votes of the people in order to come to power. To do this, political parties try to take advantage of the power of the press to create and direct public opinion. They even establish their own media organs for this purpose. However, it has been observed that political parties redefined the job description of the press in accordance with their positions in power and opposition. In this context, opposition parties generally advocated freedom of the press and highlighted the principle of free criticism of the press and the "fourth power" phenomenon. The ruling parties, on the other hand, argued that the press occasionally "harms state authority and even national unity and integrity".

The parties that criticized the government while they were in the opposition stated when they were in power that they are not responsible for the flood disasters that occurred in their period and they took the necessary precautions and expected that the disasters experienced would be met "naturally".

The 1950 Eskişehir and 1958 Çankırı flood disasters are good examples to understand the paradoxical attitude mentioned above. As a matter of fact, the Democrat Party harshly criticized the Republican People's

Party, the ruler of the period, for the devastating consequences of the 1950 Eskişehir flood disaster. Similar situations were experienced in the Çankırı flood disaster, which occurred approximately eight years after 1950 Eskişehir flood disaster. The difference is that the Democrat Party, which was in the opposition eight years ago, was now in power. In terms of the consequences of the 1958 Çankırı flood disaster, it resulted in much more loss of life and property than the 1950 Eskişehir flood disaster. The CHP also harshly criticized the ruling party by displaying a similar attitude the DP adopted in 1950. On the other hand, flood disasters were turned into a political material by tying the principle of unity and integrity of the country and nation.

As stated above, the attitudes of the political parties towards these disasters differed depending on whether they were in power or opposition. Instead of dealing with the humanitarian dimension of disasters, political parties have generally taken a pragmatist attitude and opted for political material from the consequences of disasters. The official media organs of the parties also acted as a tool in this regard. These developments, on the other hand, have left the door open to the questionable nature of the sincerity of political parties in their "homeland and nation" discourse, and the "fourth power" of the press.